

**Η ΧΑΡΑ ΠΟΥ ΦΩΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΨΥΧΗ
ΟΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΩΣ ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ**

Μια διεπιστημονική προσέγγιση στο σημείο τομής Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας,
Κοινωνιολογίας και Θεολογίας

Του Αναστασίου Χαρμαντά-Παιδαγωγού, Οικογενειακού Συμβούλου, Ειδικού στην
Ψυχοδυναμική της Οικογένειας, μέλος του Κέντρου Στήριξης Οικογένειας Ι.
Μητροπόλεως Χαλκίδος

Πρόλογος:

Πώς μπορεί μια αρχαία υμνολογία να αποτελέσει τον χάρτη για την ευτυχία των παιδιών μας;

Αν σας έλεγαν ότι η ασπίδα του παιδιού σας απέναντι στο άγχος της εποχής κρύβεται σε μια προσευχή δεκατεσσάρων αιώνων, θα το πιστεύατε;

Σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται ραγδαία, όπου οι γονείς αναζητούν εναγωνίως πρότυπα και σταθερές για την ανατροφή των παιδιών τους, αναδύεται ένα θεμελιώδες ερώτημα: Μπορεί ένα πνευματικό κείμενο αιώνων, όπως ο Ακάθιστος Ύμνος, να προσφέρει σύγχρονες απαντήσεις στις ψυχολογικές και παιδαγωγικές ανάγκες του σήμερα; Η απάντηση κρύβεται στο πρόσωπο της Θεοτόκου, η οποία δεν αποτελεί μόνο θρησκευτικό σύμβολο, αλλά μια ζωντανή παιδαγωγική πραγματικότητα[1]. Μέσα από κάθε «Χαΐρε», ξεδιπλώνεται ένας δρόμος που οδηγεί από τον φόβο στην ελευθερία και από την απομόνωση στην απόλυτη αποδοχή. Ας ανακαλύψουμε πώς οι Χαιρετισμοί μετατρέπονται από προσευχή σε έναν βιωματικό οδηγό ζωής, προετοιμάζοντας το έδαφος για το πιο κρίσιμο ερώτημα: Πώς τελικά το γέλιο και η θεία χαρά μπορούν να γίνουν η απόλυτη ασπίδα της παιδικής ψυχής;

Η Παναγία ως Πρότυπο Μητρότητας και Βιωματικής Παιδαγωγίας

Ο Ακάθιστος Ύμνος αποτελεί ένα από τα πιο συγκινητικά πνευματικά έργα της Ορθοδοξίας, όπου κάθε «Χαΐρε» αποκαλύπτει μια διάσταση αγάπης, ευλάβειας, θαυμασμού και βαθιάς συναισθηματικής σύνδεσης με τον άνθρωπο και τον Θεό[2]. Μέσα από την υμνολογία, η Παναγία δεν περιορίζεται σε μια εικόνα παθητικής τρυφερότητας. Αντιθέτως, φανερώνει μια συνειδητή ελευθερία και υπευθυνότητα, όπως αυτή εκφράζεται συγκλονιστικά στη φράση «Ίδου ἡ δούλη Κυρίου»[3]. Η στάση αυτή

της απόλυτης εμπιστοσύνης και της ελεύθερης συγκατάθεσης αποτελεί διαχρονικό πρότυπο ζωής, όπου η αγάπη ελευθερώνει το πρόσωπο και δεν το καταπιέζει, γεγονός που σήμερα υποστηρίζεται με επιστημονική ακρίβεια και από τις σύγχρονες θεωρίες προσκόλλησης[4].

Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Παναγιώτατος Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, η Παναγία στους Χαιρετισμούς είναι η «χαράς αιτία», η οποία προσφέρει στα παιδιά ένα πρότυπο αρχοντιάς και εσωτερικής γαλήνης[5]. Στο ίδιο πνεύμα, ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος Ιερώνυμος Β' επισημαίνει ότι η Θεοτόκος διδάσκει στους γονείς πως η ανατροφή είναι μια διαρκής, χαρούμενη προσφορά[6]. Παράλληλα, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Φιλόθεος αναφέρει την Παναγία ως το πρότυπο μητρικής στοργής[7], ο Σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης μας, Μητροπολίτης Χαλκίδος Χρυσόστομος υπογραμμίζει ότι η βιωματική επαφή με τους Χαιρετισμούς προσφέρει το πρώτο μάθημα πνευματικής ωριμότητας και χαράς[8].

Η Παναγία διδάσκει στο γονέα ότι η αληθινή παιδαγωγική δεν είναι η επιβολή της εξουσίας, αλλά η προσφορά ενός «χώρου» όπου το παιδί μπορεί να αναπτυχθεί αυτόνομα. Αυτή η «πλάση» ανθρώπων, όπως την περιγράφει η Virginia Satir στο βιβλίο της «Πλάθοντας Ανθρώπους», απαιτεί από τον γονέα να είναι ένας καθρέφτης που αντανακλά την αξία του παιδιού[9], ενώ σύμφωνα με τον John Gottman στο έργο του «Η Συναισθηματική Νοημοσύνη των Παιδιών», ο γονέας που λειτουργεί ως «μέντορας συναισθημάτων» βοηθά το παιδί να διαχειριστεί τον εσωτερικό του κόσμο[10].

Η Χαρά των Χαιρετισμών ως Εργαλείο Ψυχικής Ανθεκτικότητας

Η χαρά που εκφράζεται στον Χαιρετισμό «Χαῖρε, δι' ἧς ἡ χαρὰ ἐκλάμπει» υπερβαίνει την παροδική ευφορία και γίνεται ένα ουσιαστικό παιδαγωγικό εργαλείο για την ανάπτυξη της ψυχικής ανθεκτικότητας[11]. Η θετική ψυχολογία της ευεξίας δείχνει ότι η συστηματική καλλιέργεια θετικών συναισθημάτων ενισχύει τη συναισθηματική ευεξία των παιδιών[12]. Στο πλαίσιο αυτό, η χαρά λειτουργεί ως «ψυχικό ανοσοποιητικό». Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος κάλεσε τους γονείς να ανατρέφουν τα παιδιά «με πραότητα»[13], συναρτώντας την πνευματική πραγματικότητα με μια πρακτική παιδαγωγική.

Η προσφώνηση της Παναγίας ως «Κεχαριτωμένη» υπενθυμίζει τη θεολογική βάση της άνευ όρων αποδοχής[14]. Ο John Bowlby υπογραμμίζει ότι αυτή η ασφαλής συναισθηματική σύνδεση αποτελεί το θεμέλιο της υγιούς ανάπτυξης[15], ο άγιος Πορφύριος Κασσοκαλυβίτης επιβεβαιώνει ότι «τα παιδιά αντιγράφουν το φως των γονέων»[16]. Αυτή η παιδαγωγική υποστηρίζεται και από τη θεωρία μάθησης μέσω μίμησης του Albert Bandura[17].

Ο Ρόλος του Γονέα ως «Γέφυρας» και «Λιμένος»

Η οικογένεια λειτουργεί ως ο πρώτος φορέας κοινωνικοποίησης[18], και ο Χαιρετισμός «Χαῖρε, ἡ γέφυρα ἢ μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν» παρουσιάζει το γονέα ως τη ζωντανή γέφυρα ανάμεσα στην καθημερινότητα και το υψηλό ιδανικό. Η αναγνώριση της απόλυτης μοναδικότητας κάθε παιδιού είναι απαραίτητη[19]. Ο άγιος Παῖσιος υπενθυμίζει ότι «κάθε παιδί έχει το δικό του κουμπί»[20]. Μια τέτοια ασφαλής σχέση διευκολύνει την οικοδόμηση μιας υγιούς αυτοπεποίθησης[21].

«Στο Χαιρετισμό «Χαῖρε, δι' ἧς ἡ ἀρὰ ἐκλείψει» (Οἶκος Α΄) αναδεικνύεται η δύναμη της αγάπης ως λυτρωτική υπέρβαση κάθε φόβου[22]. Κατά την Α΄ Καθολική Επιστολή Ιωάννου, «ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Α΄ Ιω. 4,18)[23], ενώ ο άγιος Ισαάκ ο Σύρος αναπτύσσει θεολογικά την υπέρβαση του φόβου μέσα από την τελείωση της αγάπης. Η καλλιέργεια της συγχώρησης αποτελεί το θεμέλιο της ψυχικής ωριμότητας[24]. Η αναζήτηση νοήματος δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να βρίσκουν σκοπό[25]. Ο Χαιρετισμός «Χαῖρε, λιμὴν τῶν χειμαζομένων», παρουσιάζει την οικογένεια ως το έσχατο ασφαλές λιμάνι. Η βιωματική συμμετοχή ενισχύει την ενσυναίσθηση και την κοινωνική συνείδηση[26]».

Η Τέχνη, η Λογοτεχνία και το Ζωντανό Παράδειγμα

Η ανάγνωση έργων του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη[27], η ποίηση του Γιώργου Σεφέρη και του Οδυσσέα Ελύτη[28] ενισχύουν τη συναισθηματική κατανόηση της πίστης. Η παρατήρηση των εικόνων του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου βοηθά τα παιδιά να συνδέσουν την πίστη με τη δημιουργικότητα[29]. Το πιο σημαντικό μάθημα παραμένει το ζωντανό παράδειγμα των γονέων[30]. Η παιδαγωγική της χαράς, όπως αναφέρει ο Οδυσσέας Ελύτης[31], έγκειται στο να δημιουργείς «άνοιξη» μέσα στην οικογένεια. Η χαρά και το γέλιο είναι η επιβεβαίωση της ασφαλούς προσκόλλησης[32]. Σύμφωνα με τους σύγχρονους Ιεράρχες[33], η πνευματική ωριμότητα κατακτάται όταν το παιδί μάθει να αντιμετωπίζει τις αντιξοότητες με το χαμόγελο της εσωτερικής γαλήνης.

Επίλογος:

Η Ανοιχτή Αγκαλιά της Αγάπης

Ο Λεό Μπουσκάλια μας θυμίζει ότι: «Η αγάπη είναι πάντα μια ανοιχτή αγκαλιά. Αν κλείσεις την αγκαλιά για την αγάπη θα διαπιστώσεις ότι έχεις μείνει να κρατάς μόνο τον εαυτό σου» (Μπουσκάλια, Λ. (1988)[34]. Αυτή η ανοιχτή αγκαλιά της Θεοτόκου είναι η ίδια η πρόσκληση του Χριστού, η οποία αντανακλάται σε κάθε «Χαίρε» των Χαιρετισμών, όπου η Παναγία υμνείται ως η ανοιχτή θύρα της ευσπλαχνίας. Αυτή η αγκαλιά δεν είναι μια παθητική στάση, αλλά μια ζωντανή πρόσκληση σε χαρά, όπως ακριβώς την περιγράφει ο Άγιος Πορφύριος, ο οποίος τονίζει πως ο Χριστός είναι ο

απόλυτος φίλος που μας φωνάζει: «Βρε σας έχω φίλους! Σας αγαπάω. Δεν κρατάω την κόλαση στο χέρι. Δεν σας φοβερίζω. Σας Θέλω να χαίρεστε μαζί μου τη ζωή» (Άγιος Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης (2003). Ανθολόγιο Συμβουλών. Αθήνα: Ιερό Ησυχαστήριο Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.)[35].

Βιβλιογραφία

1. Ρωμανός ὁ Μελωδός. (2001). Κοντάκια (μτφρ.–σχόλια). Αθήνα: Αποστολική Διακονία.
2. Ακάθιστος Ὑμνος. Θεολογία και Παιδαγωγική. pemptousia.gr.
3. Αγία Γραφή. Κατά Λουκᾶν 1,38.
4. Bowlby, J. (2005). Δεσμός: Η φύση του δεσμού του παιδιού με τη μητέρα του. Αθήνα: Καστανιώτης.
5. Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος. (2022). Ομιλία για την Υπεραγία Θεοτόκο. ec-patr.org.
6. Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος Β΄. (2024). Μήνυμα για την Οικογένεια. romfea.gr.
7. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Φιλόθεος. (2024). Η Παναγία ως Πρότυπο Μητρικής Στοργής. imth.gr.
8. Μητροπολίτης Χαλκίδος Χρυσόστομος. (2025). Οι Χαιρετισμοί στην Παιδική Ψυχή. imchalkidos.gr.
9. Satir, V. (1988). Πλάθοντας ανθρώπους (The New Peoplemaking). Αθήνα: Κέδρος.
10. Gottman, J. (2001). Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών (The Heart of Parenting). Αθήνα: Πεδίο.
11. Ακάθιστος Ὑμνος, Οἶκος Α΄.
12. Seligman, M. E. P. (2013). Ανθίζοντας (Flourish). Αθήνα: Κλειδάριθμος.
13. Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος. (1998). Περί κενοδοξίας και ανατροφής τέκνων. Θεσσαλονίκη: Γρηγόριος Παλαμάς.
14. Rogers, C. R. (2006). Η ανάπτυξη του προσώπου. Αθήνα: Δίοδος.
15. Bowlby, J. (2005). Ο.π.
16. Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης. (2003). Βίος και Λόγοι. Χανιά: Ιερά Μονή Χρυσοπηγής.
17. Bandura, A. (1997). Αυτο-αποτελεσματικότητα: Η άσκηση ελέγχου. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
18. Durkheim, É. (2018). Οι στοιχειώδεις μορφές του θρησκευτικού βίου. Αθήνα: Gutenberg.
19. Gardner, H. (2006). Πολλαπλές νοημοσύνες. Αθήνα: Gutenberg.
20. Άγιος Παΐσιος Αγιορείτης. (2010). Λόγοι και επιστολές. Αθήνα: Αθωνικές Εκδόσεις.
21. Bowlby, J. (2005). Ο.π.
22. Ακάθιστος Ὑμνος. Οἶκος Α΄. Στο: Ρωμανός ὁ Μελωδός, Κοντάκια (μτφρ.–σχόλια). Αθήνα: Αποστολική Διακονία.
23. Αγία Γραφή. Α΄ Ιωάννου 4,18.

24. Silouan the Athonite. (1999). Ο Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης. Έσσεξ: Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου.
25. Frankl, V. E. (2010). Το νόημα της ζωής. Αθήνα: Ψυχογιός.
26. Rogers, C. & Gottman, J. (2006/2001). Ό.π.
27. Παπαδιαμάντης, Α. (1981). Άπαντα. Αθήνα: Δόμος.
28. Ελύτης, Ο. & Σεφέρης, Γ. (1974/1984). Ποίηση και Δοκιμές. Αθήνα: Ίκαρος.
29. Θεοτοκόπουλος, Δ. (1990). Ο Θεοτοκόπουλος και η εποχή του. Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη.
30. Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης. (2003). Ό.π.
31. Ελύτης, Ο. (1974). Το Άξιον Εστί. Αθήνα: Ίκαρος.
32. Bowlby, J. & Rogers, C. (2005/2006). Ό.π.
33. Οικουμενικό Πατριαρχείο & Μητροπόλεις. (2022–2025). Επίσημοι Ιστότοποι.
34. Μπουσκάλια, Λ. (1988). Η Αγάπη. Αθήνα: Γλάρος.
35. Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης. (2003). Ανθολόγιο Συμβουλών. Αθήνα: Ιερό Ησυχαστήριο Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.